

Uke 7 – Mer om Objekter, klasser og pekere; UML

27. Sept og 4. okt. 2011,
Arne Maus
Inst. for informatikk, UiO

1

Oppsummering om klasser, objekter, pekere og .

- Verden består av **objekter** av ulike typer (**klasser**). Ofte er det mange objekter av en bestemt type.
- Objekter som er av samme klasse, beskrives med de samme variablene, men vil ha forskjellige verdier på noen av disse.
  - Eks: To bankkonti med ulike eier og kontonummer, men kan f.eks ha samme beløp på saldo (tilfeldigvis)
- Vi lager OO-programmer ved å lage en modell av problemområdet i Javaprogrammet
  - ett objekt i verden gir ett tilsvarende Java-objekt i programmet
  - Objekter kan være av ulike typer, og for hver slik type deklarerer vi en klasse i programmet

2

.. oppsummering forts.

- Et Javaprogram består av en eller flere klasser
- En klasse er en deklarasjon av data og metoder for **ett objekt** av klassen.
- Vi deklarerer pekere til objekter av en bestemt klasse – f.eks.
class Kurs {...} slik:
`Kurs kurs14, k2, k;`
- Vi lager objekter fra klassen med **new**
`k2 = new Kurs();`
- Et objekt inneholder en kopi av alle ikke-statiske variable og ikke-statiske metoder i klasse
  - Disse kalles objekt-variable og objekt-metoder
- Vi får adgang (lese, skrive og kalle metoder) til det som er inni et objekt ved . Operatoren :
  - **Vi må ha en peker til et objekt etterfulgt av punktum .**
`s2.adresse = "bokhandelen i Kabul";`
`s1.skrivUt();`

3

Et meget enkelt banksystem

- Vi har klassene:
  - Konto
  - Bank
  - BankSystem (med main)
Hvilke opplysninger har vi i hver klasse/objekt ?
- Og operasjonene (dvs. metodene):
  - Ny konto
  - Sett inn
  - Ta ut
  - Vis summen av innskudd i banken

4

Data i Konto og Bank (en bank har mange konti)

```

class BankSystem{
    public static void main (String [] args) {
        Bank b = new Bank();
        b.navn = "BB-Bank";
        b.løkke();
    }
}

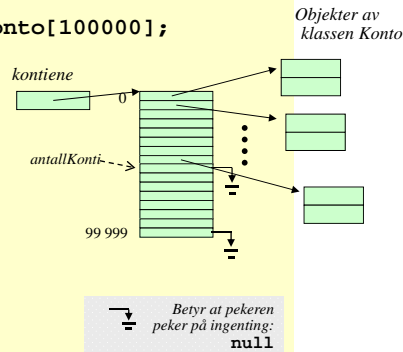
class Bank{
    Konto [] kontiene = new Konto[100000];
    int antallKonti = 0;
    String navn;

    // Metoder mangler
}

class Konto {
    String navn, adresse;
    int kontoNummer;
    double saldo =0.0;

    // Metoder mangler
}

```


5

Metoder i Bank og Konto (+ noen hjelpemetoder)

```

class Bank{
    Konto [] kontiene = new Konto[100000];
    static int kontoNummer = 50000;
    int antallKonti = 0;
    In tast = new In();
    String navn;

    double sumInnskudd() { }

    void nyKonto() { }

    int menyValg() { }

    void løkke () {
        int valg =0;
        Konto k;
        double kr ;

        do {
            valg = menyValg();
            switch(valg) {
                .....
            } while (valg > 0);
        } // end main

    double spørSvar (String s){}

    Konto riktigKonto() {}
} // end Bank

```

```

class Konto {
    String navn,adresse;
    int kontoNummer;
    double saldo =0.0;

    void settInn (double kr) {}

    boolean taUt(double kr) {}
} // end class Konto

```

```

int menyValg() {
    System.out.println(" \nVelg funksjon i "+ navn+":" );
    System.out.println ("1 - ny konto:");
    System.out.println ("2 - innskudd:");
    System.out.println ("3 - uttak:");
    System.out.println ("4 - sum forvaltningskapital\n");
    return tast.inInt();
}

void løkke () {
    int valg =0;
    Konto k;
    double kr ;

    do {
        valg = menyValg();
        switch(valg) {
            case 1: nyKonto(); break;
            case 2 :k = riktigKonto();
                if(k == null) {
                    System.out.println("Finnes ikke");
                    break;
                }
                kr = spørSvar ("Gi innskudd");
                k.settInn(kr);
                break;
            case 3 :k = riktigKonto();
                kr = spørSvar ("Gi uttaksbeløp");
                if (! k.taUt(kr))
                    System.out.println("IKKE NOK PENGER");
                break;
            case 4: System.out.println(navn+
                " Sum innskudd:" + sumInnskudd());
                break;
        }
    } while (valg > 0);
    System.out.println("*** AVSLUTTER BANKEN ***");
} // end løkke

```

```

double spørSvar(String s){
    System.out.print(s+":");
    return tast.inDouble();
}

Konto riktigKonto() {
    System.out.print("Gi navn til eksisterende konto:");
    String s = tast.inWord();
    for ( int i = 0; i < antallKonti; i++)
        if (kontiene[i].navn.equals(s) )return kontiene[i];
    return null;
}

void nyKonto() {
    System.out.print("Gi navn til ny kontoInnehaver:");
    String navn = tast.inWord();
    System.out.print("Gi adresse:");
    String adr = tast.inWord();

    Konto k = new Konto();
    k.adresse = adr; k.navn = navn;
    k.kontoNummer= kontoNummer++;
    kontiene[antallKonti] = k;
    antallKonti++;
}

```

Stringer er ordentlige objekter

- String er en klasse i Java-biblioteket, men har en egen spesiell syntaks (skrivemåte) så det ser ut som den er en av de basale typene (som int, double,..).
- Når vi har en string, har vi altså både en peker (den vi deklarerer navnet på) og et stringobjekt.
- String-objekter kan ikke endres (trenger du endrbare tekster, bruk klassen StringBuffer)
- Egen skrivemåte for stringkonstanter:
`String s = "En fin dag i mai";`
Er det samme som:
`String s = new String("En fin dag i mai");`
- Klassen String inneholder mer enn 50 metoder for konvertering mellom ulike datatyper og tekst, samt tekstsøking.

9

null, && og søppeltømmingen

- Av og til har vi behov for å teste om en peker virkelig peker på et objekt eller ikke:

```
Student s = hyblene[i][j].leietager ;
if (s != null && s.navn.equals("Ola")) {
    // her kommer vi bare hvis s peker på et studentobjekt
    // og navnet i det studentobjektet er lik "Ola"
    .....
}
```

- Hvis vi vil fjerne et objekt fra en peker og fra hele systemet:

```
hyblene[i][j].leietager = null;
```

- Et objekt som ingen pekere peker på, blir tatt av søppeltømmingen – et program som automatisk startes hvis det er lite plass i hukommelsen:

10

Konstruktører – startmetoder i klasser

- Når vi lager et objekt av en klasse med **new**, kaller vi egentlig en metode som heter det samme som klassen (derfor parenteser bak klassenavnet).
- Vi får automatisk med en slik konstruktør-metode fra oversetteren dersom vi ikke skriver en slik konstruktør selv. Den vi får automatisk er uten parametere og gjør ingen ting.
- Konstruktører nyttes i all hovedsak til å gi fornuftige startverdier for variable i objektet som dannes.
- De konstruktørene vi skriver kan ha parametere.
- Konstruktørene skal ikke ha noen type foran seg, heller ikke void.
- Vi kan ha flere konstruktører i en klasse, men da må parameterne være ulike i antall eller typen av parametrene

11

Eksempel Student med én konstruktør

```
class Student {
    String navn;
    Kurs [] mineKurs = new Kurs[3];

    Student(String navn, Kurs [] k){
        this.navn = navn;
        for (int i = 0; i<k.length; i++ ){
            mineKurs[i] = k[i];
            mineKurs[i].antStudenter++;
        }
    }
}
```

12

Eksempel Student med 2 konstruktører

```
class Student {
    String navn;
    Kurs [] mineKurs = new Kurs[3];

    Student() {
        mineKurs = new Kurs[0];
    }

    Student(String navn, Kurs [] k){
        this.navn = navn;
        for (int i = 0; i<k.length; i++ ){
            mineKurs[i] = k[i];
            mineKurs[i].antStudenter++;
        }
    }
}
```

13

this

- Av og til trenger vi en peker til det objektet metoden vi utfører er inne i. Java-ordet **this** gir oss alltid det.
- Brukes i to situasjoner:
  - Vi har en konstruktør, og parametrene til denne heter det samme som objekt-variable i objektet. Eks:

```
class A {
    int antall;
    A (int antall ){
        this.antall = antall;
    }
} // end A
.. A apek = new A(12);
```

- Vi skal kalle en metode i et annet objekt (gjørne av en annen klasse). Da kan vi bruke **this** for å overføre en parameter til denne metoden om hvilket objekt kallet kom fra.

14

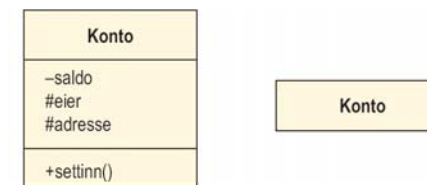
UML-diagrammer av programmene våre

- Hvorfor tegne diagrammer over programmene
  - Oversikt
  - Samarbeid med andre programmerere / systemutviklere
  - Arkitekter, ingeniører tegner først, så bygger de !
  - Enklere å endre en tegning enn programmet
- Objektdiagrammer
- Klassediagrammer
- UML – diagrammene er litt annerledes enn det vi har tegnet hittil (men mye av det samme)
  - (i UML er det mer enn 10 andre diagramtyper vi ikke skal lære)

15

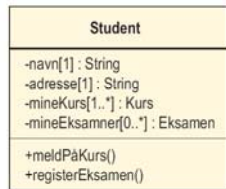
Klassediagrammer

- En mer kompakt måte enn objektdiagrammer å tegne sammenhengen i programmet
- Skiller seg fra objektdiagrammer ved at vi ikke direkte tegner datastrukturen (pekere og pekerarrayer), men bare forhold (assosiasjoner, forbindelser) mellom klassene.
- I klassediagrammer dokumenterer vi også sentrale metoder.
- Forholdene er linjer med et logisk navn og antall objekter i hver ende
- Anta at vi har laget en class Konto med tre objektvariable: saldo, eier og adresse og en metode: settinn().

16

Tre (fire) mulig felter i tegning av en klasse

- Navnefeltet (alltid)
  - klassenavnet
- Kan utelates:
- Variabelfeltet (attributtene)
  - variabelnavn evt. med type
- Metode-feltet
  - Evt med parametere og returverdi
- (Unntaks-feltet)

Symboler for synlighet
(fra resten av programmet)

- + public
- private
- # protected
- ~ package

17

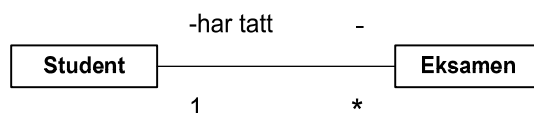
UML Klassediagrammet kan nyttes til

- Modell av problemområdet (domenemodell)
- Modell av klassene i programmet
(+ modell av databasen,....)
- Men siden vi skal modellere virkeligheten en-til-en i programmet vårt, så blir de like i utgangspunktet

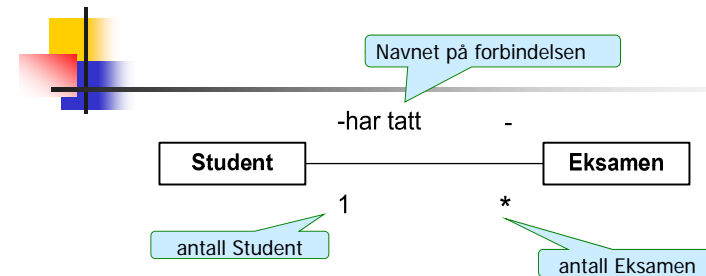
18

Forhold mellom klasser

- **En student har null eller flere eksamener**
- Vi tegner et forhold mellom to klasser som har med hverandre å gjøre logisk sett, og:
- hvor vi i programmet vil kunne følge pekere for å få adgang til variable eller metoder
- Vi skriver hvor mange objekter det maksimalt på ett tidspunkt kan være på hver side av et slikt forhold
- Siden vi med: Eksamen mener en avlagt enkelt-eksamen, vil en Eksamen bare være tilknyttet en bestemt student

19

- Forbindelsen leses fra venstre: "En student har tatt null, en eller flere Eksamener"

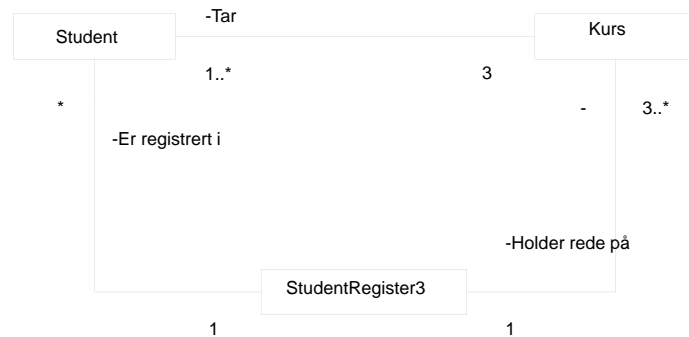
- Antallet objekter angis slik:

Skrivemåte	Betydning
1	en
*	null, en eller flere
1..*	minst en
3..*	minst tre
3,4,5	tre, fire eller fem

20

Studentregister3 – med tillegg: klassen Kurs vet *hvilke* Studenter som tar kurset

- Et studentregister holder orden på studentene og kursene, og en student tar 3 kurs hvert semester

21

Regler for å plassere riktige antall på et forhold

- Anta at du står i **ett** objekt av en klasse og ser over til (langs en forbindelse) til en annen klasse:
- Hvor mange objekter ser du da maksimalt *på et gitt tidspunkt* av den andre klassen
- Det antallet noteres (jfr. tabellen) på den andre siden
- Du går så over forbindelsen til den andre klassen og antar at du nå står i **ett** objekt av denne klassen og gjenntar pkt. 1-3

22

Hvilke forhold skal vi ha med i klassediagrammet ?

- Slike forhold hvor ett objekt av den ene klassen:
  - inneholder
  - består av
  - eier,..en eller flere objekter av den andre klassen
- Det vi i programmet vil følge en peker for å få tak i verdien på visse variable i den andre klassen eller kalle en metode.

Det er da ikke 'naturgitt' hvilke forhold vi har i et klassediagram, det avhenger av hvilke spørsmål vi vil være interessert i å svare på.

23

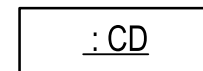
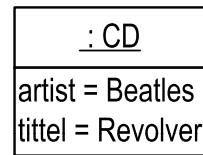
Objekt-diagrammer

- Vi tegner en typisk situasjon av objekter i systemet vårt, når vi har fått datastrukturen på plass.
- Vi tegner og navngir bare de mest sentrale dataene som:
  - pekere
  - peker-arrayer
  - noen sentrale variable i objektene

24

Tegning av et objekt (med mer eller mindre detaljer)

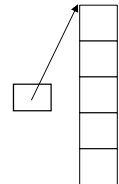
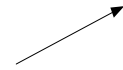
- To eller ett_felt(er) i en boks
- Navnfeltet
  - objektnavn:klassenavn eller bare
  - :klassenavn
- Attributt-feltet (kan være tomt)
  - Navnet på sentrale objektvariable evt. også med verdier

25

Andre elementer i et objektdiagram

- Pekere
- Peker-arrayer

26

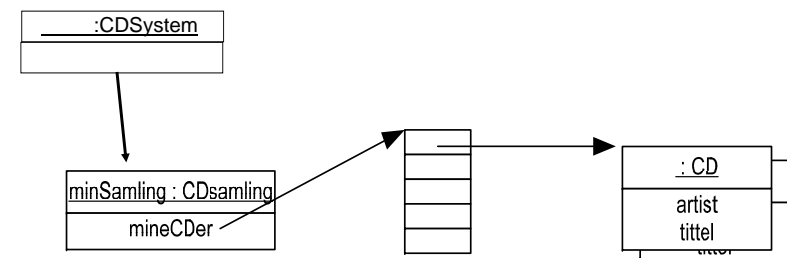
Eksempel: Et CD-samling

- Vi ønsker å lage et lite menystyrt program for å holde orden på CD-samlinga vår med mindre enn 1000 CDer. Vi skal ha funksjoner for å :
  - registrere ny CD
  - Søke etter artist (skriv ut alle platene med denne)
  - Skrive ut hele registeret
- Hvilke klasser har vi i dette problemet
  - Opplagt 'class CD'
  - Noen fler ?

27

Klassene: CD og CDSamling

- Vi tenker oss følgende datastruktur (er den tilstrekkelig?)
- Vi har her forenklet programmet (klassen CDSystem inneholder main, CDSamling meny-metode og sentral switch i løkke-metoden, ... , mens CD inneholder utskriftsrutine .

28

```

import easyIO.*;

class CDSystem {
    public static void main(String args []) {
        new CDSamling().løkke();
    }
}

class CD{
    String artist, tittel;
    void skrivUt(Out u) {
        u.outln("Artist:" + artist + ", Tittel:" + tittel);
    }
}

class CDSamling{
    CD [] minSamling = new CD[1000];
    int antCDer = 0;

    void løkke() {
        In tast = new In();
        Out skj = new Out();
        String a;
        CD c;
        int valg;

```

```

do{ skj.outln("Velg:");
    skj.outln(" 1 - les ny plate (skriv artist platetittel");
    skj.outln(" 2 - skriv artist");
    skj.outln(" 3 - avslutt");
    valg = tast.inInt();

    switch(valg) {
        case 1: // les data
            c = new CD();
            minSamling[antCDer++] = c;
            skj.out("Gi artistnavn:");
            c.artist = tast.inWord();
            skj.out("Gi tittel:");
            c.tittel = tast.inWord();
            break;
        case 2: // skriv data
            skj.out("Gi artistnavn:");
            a = tast.inWord();
            for(int i = 0; i < antCDer; i++)
                if (minSamling[i].artist.equals(a))
                    minSamling[i].skrivUt(skj);
            break;
        case 3: // avslutt
            skj.out("Systemet avslutter");
            break;
        default: // feil
            skj.out("Bare gi verdier: 1 - 3");
    }
} while (valg != 3);
}

```

```

>java CDSystem
Velg:
1 - les ny plate (skriv artist platetittel
2 - skriv artist
3 - avslutt
1
Gi artistnavn:tom
Gi tittel:Fest1
Velg:
1 - les ny plate (skriv artist platetittel
2 - skriv artist
3 - avslutt
1
Gi artistnavn:ola
Gi tittel:FullFres
Velg:
1 - les ny plate (skriv artist platetittel
2 - skriv artist
3 - avslutt
2
Gi artistnavn:tom
Artist:tom, Tittel:Fest1
Velg:
1 - les ny plate (skriv artist platetittel
2 - skriv artist
3 - avslutt

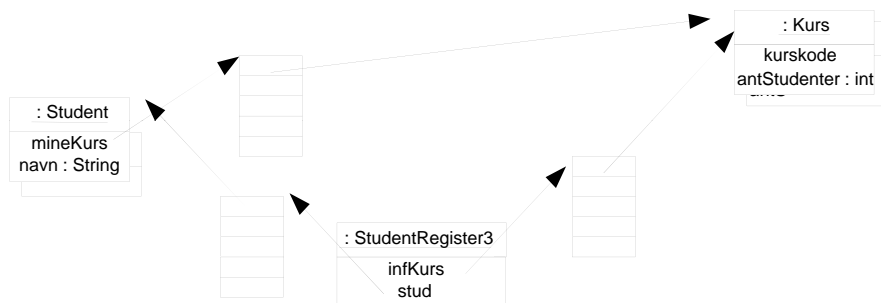
```

Et helt studentregister med kurs, studenter og registeret

- Vi har Studenter på Ifi som første semester tar tre kurs, samtidig som vi har behov for å registrere kurs og hvor mange studenter som tar hvert kurs.
- Vi tegner først en tenkt datastruktur – et UML objektdiagram
- så skriver vi programmet

Objektdiagrammet er en forenkling av programmet. Det tar bare med den essensielle datastrukturen (mest pekere og peker-arrayer) som holder datastrukturen sammen


```

class StudentRegister3{
public static void main(String args []) {
    StudentRegister3 sr = new StudentRegister3();
}

StudentRegister3() {
    String [] kurskode = {"INF1000","INF1040","MAT1030"};

    // lag kurs
    Kurs [] infKurs = new Kurs[3];
    for (int i = 0 ; i< infKurs.length; i++)
        infKurs[i] = new Kurs(kurskode[i]);

    //lag studenter på informatikk bachelor
    Student [] stud = new Student[3];
    stud[0] = new Student("Ola N", infKurs);
    stud[1] = new Student("Åsne S", infKurs);
    stud[3] = new Student();

    for (int i = 0 ; i< stud.length; i++)
        stud[i].skrivUt();
}
}
  
```

```

class Student {
    String navn;
    Kurs [] mineKurs = new Kurs[3];

    Student(){mineKurs = new Kurs[0];}

    Student(String navn, Kurs [] k){
        this.navn = navn;
        for (int i = 0; i<k.length; i++ )
            mineKurs[i] = k[i];
            mineKurs[i].antStudenter++;
    } }

    void skrivUt() {
        System.out.println("Student med navn:"+ navn+ ",og kurs:");
        for (int i = 0;i < mineKurs.length; i ++ )
            System.out.println(mineKurs[i].kurskode);
    }
}

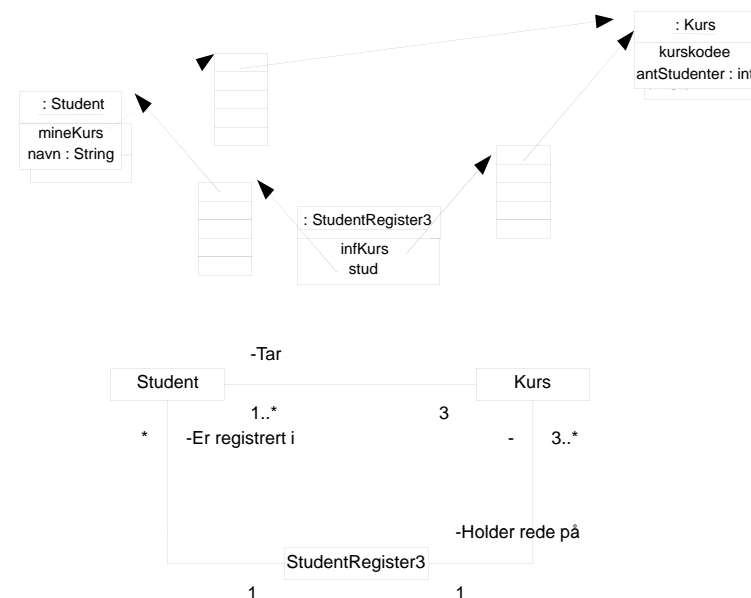
class Kurs {
    String kurskode ;
    int antStudenter = 0;

    Kurs(String k) {
        kurskode = k;
    }
}
  
```

```

>java StudentRegister3
Student med navn:Ola N, og kurs:
INF1000
INF1040
MAT1030
Student med navn:Åsne S, og kurs:
INF1000
INF1040
MAT1030
Student med navn:null, og kurs:
  
```

Sammenligning: Objektdiagram og Klassediagram

Oppsummering

- Klasser er oppskrifter for hvordan vi lager objekter med **new**
- Vi deklarerer pekere til objekter og bruker operatoren: .
- Kan ha arrayer av pekere til objekter
- Klasse- og objektvariable og –metoder.
- Konstruktører er 'startmetoder' med samme navn som klassen, Kalles hver gang vi sier **new**.
- UML-diagrammer (Objekt- og Klasse-diagram)
  - gir oversikt og forenkling
  - som skikkelige ingeniører lager vi tegninger før vi lager systemet (programmerer)